

עונש מות למחבלים

[פרשת כי-תבוא, שנת תשס"ז – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי.
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

מצבנו המדיני מִפְּנֵי כל אוהב עמו וארצו, בתחושות תסכול וייאוש. לא די שכבר נהרגו ע"י ההתקוממות של ערבים למעלה מאלפיים יהודים (ונפצעו כמה וכמה אלפים) אלא ממשלתנו ממשיכה לתת לפורעים עוד נשק, עוד כספים, עוד אמצעי סיוע. ובמקום להרוג כל טרוריסט הקם נגד ישראל, מסתפקים במאסר לזמן מוגבל, וכעבור שנים מועטות משחררים טרוריסטים הללו, כמחווה, כדי "לחזק" את שלטון האויב. כלום יש עוד אומה בעולם המתנהגת בטפשות כזו?

אבל כאשר מתבוננים אנו בתוכחות הקשות האמורות בתורה, לומדים אנו כי זה חלק מהעונש שלנו, על עונותינו. על הפסוק "יככה ה' בשגעון ובעורון ובתמהון לבב". (דברים כח, כח). ביאר הנצי"ב ("העמק דבר", שם) – "בשגעון, קלקול הדעת, שלא תתבונן להיות נשמר מאומות העולם. 'בעורון', מעט אנשים שלא יהיו בחסרון הדעת, אבל לא יראו את הרע שבא עליהם. 'ובתמהון לבב', חלק מהם שיראו וגם יבינו ברע, אבל מפני אוטם-הלב שיהיו כאבן, לא יוכלו עשות מאומה, עד 'והיית ממשש בצהרים', בבוא השודד אשר בנקל היה אפשר להמלט מהם, אבל מחמת הקללה תהיה ממשש בצהרים" עכ"ל.

ובפסוק אחר כתב – "והיית משוגע ממראה עיניך אשר תראה" (דברים כח, לד) – "תתפעל [= תתרגש] איך נהיית כזה, שמעט שודדים עשו הרבה [לענייננו, כמה מאות טרוריסטים הצליחו להכניע את צה"ל שכוחו באמת עצום ורב] ולא הושיעה לך ידך, אשר באמת היה כוחך לעמוד כנגדם. ומזה ההתפעלות, תצא מדעתך". עכ"ל הנצי"ב.

עד כאן הבאנו דברים כלליים. אבל מה אפשר להציע באופן אופרטיבי?

הרב הראשי לישראל, הרב שלמה גורן, כתב מאמר "הטלת עונש מות על מחבלים" (בספרו "משיב מלחמה", ח"ג שער ה') בו מבסס הלכתית עונש זה. נזכיר דבריו בקצרה בסוף מאמר זה. בלי קשר לכך, כבר רשום בספרי חוקי העונשין למדינת ישראל (כבר בשנת תשי"ט, 1949) שאפשר להטיל עונש מות לכל סוכן זר המסכן את חיי הציבור. אמנם משום מה, יש נוהל מוזר מטעם הפרקליטות שבכל משפט כזה אין לתובע (נציג המדינה) לתבוע תביעה זו. ממילא הומר העונש למאסר עולם בלבד, כי אין בסמכותם של השופטים לקבוע עונש שלא נדרשו לכך. ובסופו של דבר, כעבור שנים מועטות, המחבל משתחרר.

יש בהמתקה זו ארבעה חסרונות.

- א. איבדנו כח ההרתעה. כי אינו דומה פחדיו של בעל מזימות רעות כשיודע שיומת אם ייתפש, לבין חששותיו למאסר בלבד. צריכים לזכור כי רק מעטים מהם הם מתאבדים.
- ב. חלק גדול מהאסירים משתחררים כעבור שנים מספר, או כ"מחוחה" של "רצון טוב" מטעם ממשלותינו מול העולם הערבי, או שמקצרים להם תקופת מאסרם מחמת חוסר מקום בבתי כלא שלנו.
- ג. מעוררים בכך "תאבון" אצל אויבינו לחטוף חיילי צה"ל, או לחטוף אזרחי ישראל, כקלף מיקוח להביא לידי שחרור האסירים. וכיון שהיהודים ניכרים בחמלתם, הם דורשים שחרור של מאות טרוריסטים תמורת ישראל אחד. ובכן, עונש ממותק זה הוא עצמו מעורר עלינו סכנות מרובות של חטיפת אזרחים אחרים.
- ד. הסטטיסטיקה הוכיחה כי כשליש ממספר המשוחררים חוזרים לבצע שוב מעשי טרור. שוב נהרגים יהודים, וחוזר חלילה. מאז ההתקוממות הראשונה (1990) נהרגו למעלה מאלפיים יהודים, ונפצעו חמורות מספר הגדול הרבה יותר. אבל אין קובעי המדיניות עורכים חשבון נפש, מה חלקם בקטל נורא זה.

עד כאן לפי השכל הישר.

אמנם עומדת לנגדנו בעיה של "דעת מדינות העולם". והרי לא מקובל עליהם שנהרוג מי שכבר נתפש על ידינו. כך היא הדרך ה"הומאנית והנאורה". אבל כאן צריכים אנו לחלק בין מה שהאומות מצהירות (דברי התחסדות וצביעות), לבין מה שהם עצמם נוהגים בפועל. בכל המלחמות שניהלו בחמשים שנים אחרונות, נעלמו אלפים מתוך כלל השבויים ששבו, ואין מי שיעשה אתם חשבון, ואין מי שיתבע. **כך היה במלחמת ארה"ב בוייטנאם, כך היה במלחמת אנגליה נגד ארגנטינה, כך היה במלחמת רוסיה נגד צ'צ'ניה, כך היה במלחמת אמריקה ובעלי בריתה באפגניסטאן ועוד.**

כיצד הצליחו להעלים? פשוט לא נתנו אישורי כניסה לאזור הקרבות לכתבים ואנשי תקשורת. רק ספֵּקוּ להם "ידיעות" רשמיות כשהם מורחקים מזירת המלחמה. וכך נעלמו מאות אנשים מלוחמי האויב. ובכן אין טעם שאנו ננהג "מוסר כפול". אין טעם לדרוש מאתנו מה שהם עצמם לא מקיימים. כמו שהם אינם מוסרים לנו "דין וחשבון" על תעלוליהם, כך אין לנו להתבייש ולמסור להם "דין וחשבון". למען שלום אמת של הציבור יש לוותר על "זכות הציבור לדעת". כלום אנו מתערבים בבדיקות מוסר מלחמותיהם של הגוים?

אבל עיקר הנקודה הצריכה ליבון היא – **מה היא דעת התורה?**

עם ישראל מוצא עצה ותושיה בתורתו. כלום נמצא בה פתרון לשאלה זו? ודאי שכן. הנה ברייתא היא במסכת סופרים (סוף פרק ט"ו) "תני רבי שמעון בר יוחי, הטוב שבעובדי כוכבים, בשעת מלחמה הָרוֹג!". היא כנראה שייכת למשנה אחרונה של מסכת קידושין. אי אפשר לפרש שמדובר בעת העימות נגדם ממש בעת קרב, כי זה פשיטא, מאי קמשמע לן? הרי ברור כי הבא להורגך, השכם להורגו. אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש. דין הגוי כמו כל "רודף" אחר, שאפילו יהודי רודף יהודי מותר לו לנרדף, וכן מותר לכל אדם אחר, להרוג את הרודף (סנהדרין עג.). אלא כוונת הביטוי "**בשעת מלחמה**" היא בין לפני הקרב ובין לאחריו. כי אם לא הצליח להרוג יהודי היום, ינסה שוב לעשות זאת מחר. כי עת מלחמה היא ולא ירפו ממאמציהם עד ההכרעה ונצחון ברור.

[הערה: ואמנם במכילתא, המביאה דעת רשב"י, חסרות המלים "בשעת מלחמה". אבל העידו התוספות במסכת ע"ז (דף כו: ד"ה ולא מורדין) שגירסא "בשעת מלחמה" היא מהירושלמי קידושין. (ד,יא). ואמנם בירושלמי בידינו נשמטה כל הפסקא הזו, מפני הצנזורה הנכרית. וכמו כן העיר הרב ח"ד שעוועל (בהערותיו לרבנו בחיי על שמות יד, ז) כי רבנו בחיי גם גרס בלשון רשב"י "בשעת מלחמה", וכך הוא נוסח רש"י שהיה בידי רבנו בחיי. והטעם ברור, לפי פרשנות רבנו בחיי, כי אנו במאמץ מתמשך וחוששים אנו שהגוי יצליח מחר להרוג יהודי].

היו שטענו כיון שאין כאן "מדינה" הנלחמת נגדנו, אלא כנופיות ומיליציות, אין זאת בגדר "מלחמה" קלאסית. הללו גם יאמרו, כיון שהמחבלים אינם לובשים מדים, וגם לא מניפים דגל רשמי בעת הקרב, זו רק "התפרעות" ולא "מלחמה". הדיחוי לזה הוא מדוע קראנו לקרבות נגד החיזבאללה בלבנון "מלחמת לבנון השנייה"? גם שם לא היתה "מדינה" נגדנו וגם לא לובשי מדים. אלא בעידננו, גם מלחמת "גרילה", שאויבינו הם ממלאים לנו דלק במכוניותינו ביום, ובלילה הם רוגמים אותנו באבנים, אף היא "מלחמה" אמתית.

אם כן במה הויכוח שלנו עם השוללים את הריגתו של מחבל שנתפש?

ויכוחינו הוא עם מתחסדים הללו הטוענים כי רגע אחרי ירייתו נגדנו, כבר אין ענין להורגו. כדברי היועץ המשפטי (בזמנו) שהחליט כי רגע אחרי שהמחבל זרק את האבן על רכב ישראל עובר, והחטיא את מטרתו, אסור לו לאותו נהג להכות את המחבל, כל שכן להרוג אותו. [והיו חיילים שנשפטו ונענשו על כך, וישבו במאסר!]

אותו יועץ מלומד לא חש על נהגים אחרים העתידים לעבור באותו הכביש "ולחטוף" אבנים מאותו מחבל (והרי דוד הרג לגלית ג"כ רק ע"י אבנים!) אלא בצמצום מבטו של היועץ הוא דן כל רגע לעצמו, בלי עבר ובלי עתיד. כך הוא המוסר הנוצרי, בעלי הדוקטרינה של "הפוך והגש לַמְּפָה אותך את הלחי השניה!"

אבל לא כן היא דעת תורתנו הקדושה. לשונו של רשב"י חכמה ביותר. "הטוב שבעכו"ם" כלומר אפילו הוא כביכול מעמיד פני תם, וכאילו מתכוין לחזור בו ממעשיו. "כי יחנן קולו אל תאמן בו, כי שבע תועבות בלבו". (משלי כו, כה).

על "טוב-ליבם" של אנשי הממשל שלנו, או של אנשי התקשורת העוינת, או של שופטי הבג"ץ וכיו"ב, כבר אמרו חז"ל – "אם תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש הוא, חגרהו על מתניך. **אם עם הארץ חסיד הוא – אל תדור בשכונתו!**" (שבת סג).

פירש מהר"ץ חיות (שם), מה פירוש "נוקם **כנחש**"? אלא שאין לו שום טעם אישי בנקמתו. חז"ל לימדו כי הנחש עפר לחמו, כל מה שיאכל אינו טועם בזה טעם הנאה (וימא עה). כך מדובר כאן רק על אותו סוג של ת"ח שאין בו נגיעות אישיות, וכל כוונתו היא לשם כבוד-שמים בלבד. אבל עם הארץ שהוא נוהג "חסידות", בָּרַח ממנו כמו מלפני שור נָחַח. הוא רק יזיק. כך החנינות המרובות שנוהגים כאן לשחרר מחבלים ערבים. (בזמנו שרון שחרר 300 רק כדי להציל חברו מנוער, סוחר סמים. ובזמנו אולמרט שחרר 250 בלי שום תמורה כדי להראות "מחווה" לאבו מאזן.) ואילו היינו מקיימים דין תורה של "עונש מות למחבלים", לא היינו מוציאים לפעולה חוזרת "פצצות מתקתקות" הללו. וגם אויבנו לא היו מתאמצים כל כך לחטוף חיילינו ואזרחינו, כדי לשמש קלף מיקוח לשחרור המחבלים.

לבעיה זאת יש שני פנים.

1. יש בה חומר למחשבה, שנתבונן כמה טפשות יש בהנהגה קבועה של ממשלותינו, זה כבר עשרות שנים. והם אינם לומדים כלום מכשלונות העבר. ועל זה המשילו חז"ל (בבא קמא נב ע"א) על יַז עיור המנהיג את העדר. וכאשר הוא נופל תוך נחל מים, או עובר שדה קוצים, גם השאר המובלים על ידו סובלים איתו. וזהו עונשם על שהולכים אחרי מנהיג טיפש.
2. ועוד ענין יש לזה, שבעצם אין זאת תופעה הכרחית. סיבלנו הוא מפני עונותינו, שיש בנו מדות רעות של תאוה, של כעס, של אהבת בצע כסף, וגאווה שאפתנית הבלתי שבעה. וכאשר נצליח יותר ויותר לדכא ולהשפיל מדות רעות הללו, איש איש במצבו, כן נצליח יותר לשפר מצבנו המדיני. כלומר, כיון שזה גזירת שמים מפני עיוותים שלנו, בידינו ממש לתקן את התופעה.

ואשרי מי שמתעורר לתקן הבעיה שלו, לא ע"י טיפול בסימפטומים, בתוצאות המחלה, אלא לטפל בשורש הבעיה, באותן סיבות שהביאו אליה. כלומר לחפש תרופה מונעת, ולא רק תרופת ריפוי.

[נספח:

- במאמרו של הגר"ש גורן, בספרו "משיב מלחמה" (ח"ג עמ' שכב-שכו) טוען שיש על המחבלים דין "רודף". ואין לסבור שכיון שכבר נתפשו ונמצאו במאסר אצלנו, כבר חלפה עת הרדיפה. לא כן, אלא כיון ששיטתם להמשיך לרדוף את ישראל, בני מות הם.
- ועוד מביא סימוכין הלכתיים מדברי שו"ת חתם סופר (או"ח סי' רח) כי יש כח בציבור להטיל חרם, והעובר על החרם אפשר להמיתו. השורש לכך בדברי רמב"ן (ויקרא כז, כט וכן בקונטרסו "משפטי החרם"), והדבר נרמז בדברי העם ליהושע (א, יח). וידוע כי כלל "עם ישראל" נחשבו רק אותו ציבור הנמצא בא"י (הוריות ג). וכדברי רמב"ם (הלי שגגות יג, ב) וכדברי מרן הראי"ה קוק. (שו"ת משפט כהן, סי' קמד, אות יד, עמ' של"ז). לכן אם נציגי רוב העם, כלומר רוב חברי הכנסת, יחוקקו חק כזה, הוא תקף ע"פ תורה. ולדברי הגר"ש גורן, בית דין צבאי יהא מורשה להטיל עונש זה, ואינם צריכים לפרוצדורה משפטית של ראיות והוכחות כי זה מדין "מלכות". (שם בספרו, עמ' שטז).
- אבל במאמרנו זה ביססנו ההיתר באופן פשוט יותר, מפני דין "מצב מלחמה" הממושך אצלנו מאז קום המדינה.